

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Siwek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Antoni Bojańczyk

SSN Igor Zgoliński

w sprawie **Z. M. i S. M.**

po rozpoznaniu w Izbie Karnej w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

na posiedzeniu w dniu 28 marca 2023 r.,

kasacji wniesionych przez prokuratora oraz pełnomocników wnioskodawców

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z dnia 15 września 2021 r., sygn. akt II AKa 173/21

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach

z dnia 10 maja 2021 r., sygn. akt III Ko 70/21

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w Krakowie do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Wnioskiem z 24 lutego 2021 r. pełnomocnik Z. M. i S. M., na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa

Polskiego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1693) – dalej także jako: ustawa lutowa – domagał się zasądzenia na ich rzecz kwoty po 633.172,98 zł. tytułem zadośćuczynienia oraz po 21.452,43 zł. tytułem odszkodowania za krzywdę i szkodę doznaną przez ich ojca I. M. w związku wykonaniem wyroku byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w Kielcach z 12 lutego 1947 r., sygn. akt R.411/46, wydanym wskutek represji za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Sąd Okręgowy w Kielcach wyrokiem z 10 maja 2021 r., sygn. akt III Ko 70/21, na podstawie art. 8 ust. 1 i art. 13 ustawy lutowej zasądził od Skarbu Państwa na rzecz Z. M. i S. M. kwoty po 130.000 zł dla każdego z nich z tytułu zadośćuczynienia należnego ich ojcu I. M. za krzywdę wynikłą z wykonania w stosunku do niego wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Kielcach z 12 lutego 1947 r., sygn. akt R.411/46 (pkt I). W pozostałej części wniosek oddalił (pkt II), rozstrzygnął w przedmiocie kosztów postępowania a także kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcom przez pełnomocnika (pkt III i IV).

Apelację od tego wyroku wniosła pełnomocnik wnioskodawców, która w pkt. 1 - 3 podniosła zarzuty obrazy prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 1 wspomnianej ustawy, w których zakwestionowała sposób rozdzielenia przez Sąd I instancji należnej kwoty zadośćuczynienia 520.000 zł za doznaną przez I. M. krzywdę pomiędzy 4 osoby, pomimo, że powinno to w rzeczywistości nastąpić pomiędzy wyłącznie żyjące dwie osoby należące do kręgu uprawnionych wymienionych we wskazanym wyżej przepisie, gdyż prawo to nie podlega dziedziczeniu.

Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem z 15 września 2021 r., sygn. akt II AKa 173/21, apelacji pełnomocnika nie uwzględnił i zaskarżony wyrok utrzymał w mocy, stwierdzając jednocześnie, że koszty postępowania odwoławczego ponosi Skarb Państwa.

Kasacje od tego orzeczenia, na korzyść wnioskodawców, wnieśli ich pełnomocnicy oraz prokurator.

Prokurator w złożonej kasacji zarzucił rażące, mające wpływ na treść orzeczenia, naruszenie przepisu art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za

działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w zw. z art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. poprzez nienależyte rozpoznanie i nieuwzględnienie zarzutów oraz ich uzasadnienia, opisanych w pkt 1 - 3 apelacji pełnomocnika wnioskodawców z dnia 27 maja 2021 r., zarzucających błędne uznanie przez Sąd I instancji, iż wnioskodawcom Z. M. i S. M. nie przysługuje do podziału cała kwota 520.000 zł. zasądzona tytułem zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez ich ojca I. M., a jedynie po 1/4 tej kwoty, co doprowadziło do utrzymania w mocy wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach z 10 maja 2021 r., sygn. III Ko 70/21, w przedmiocie sposobu podziału zasądzonej kwoty zadośćuczynienia pomiędzy wnioskodawców, przyjmując, iż należy przyznaną kwotę zadośćuczynienia podzielić pomiędzy liczbę osób żyjących w momencie śmierci represjonowanego I. M., a nie pomiędzy liczbę osób żyjących i uprawnionych w momencie orzekania, czym błędnie przyjęto, iż w sprawach prowadzonych o roszczenia na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, zastosowanie mają zawarte w Kodeksie cywilnym przepisy o dziedziczeniu spadku, a w szczególności art. 922 § 1 k.c., podczas, gdy przejście uprawnień, o których stanowi zd. drugie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, na określonych tam następców prawnych nie ma nic wspólnego z dziedziczeniem opartym o przepisy Księgi Czwartej Kodeksu cywilnego.

Podnosząc powyższy zarzut skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy w zaskarżonym zakresie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie.

Pełnomocnik adw. A. B. we wniesionej przez siebie kasacji zarzuciła:

1. rażące naruszenie art. 7 k.p.k. i art. 410 k.p.k. w zw. z art. 433 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k., które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na dokonaniu przez sąd odwoławczy powierzchownej, niepełnej i nieprawidłowej kontroli odwoławczej orzeczenia Sądu I instancji, poprzez niedostrzeżenie

uchybień Sądu I instancji dotyczących zasad ustalania kręgu osób uprawnionych do świadczenia oraz zasad ustalania wysokości zadośćuczynienia, co w konsekwencji doprowadziło do nierozpoznanie wszystkich zarzutów stawianych orzeczeniu Sądu I instancji i nie zasądzenia dalszej kwoty zadośćuczynienia;

2. rażące naruszenie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2018, poz. 2099) w zw. art. 322 k.p.c., które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na jego niewłaściwym zastosowaniu skutkującym brakiem zasądzenia przez Sąd II instancji żądanego odszkodowania, pomimo wykazania podstaw do jego zasądzenia;
3. rażące naruszenie art. 481 § 2 k.c., które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na jego niewłaściwym zastosowaniu skutkującym brakiem zasądzenia przez Sąd II instancji żądanych odsetek ustawowych za opóźnienie liczonych od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, pomimo zgłoszenia takiego żądania we wniosku z dnia 24 lutego 2021 r. oraz w złożonej apelacji, pomimo wykazania podstaw do ich zasądzenia.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania.

Pełnomocnik adw. B. C. we wniesionej kasacji zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, a to art. 8 ust. 1 zdanie 2 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, które miało istotny wpływ na treść zaskarżonego kasacją wyroku, polegające na uznaniu za prawidłowe zasądzenie na rzecz wnioskodawcy Z. M. i wnioskodawcy S. M. po jednej czwartej kwoty zadośćuczynienia należnego represjonowanemu ojcu wnioskodawców I. M. w wysokości po 130 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od daty uprawomocnienia się wyroku, zamiast po połowie kwoty zadośćuczynienia należnego represjonowanemu ojcu wnioskodawcy I. M. w wysokości po 260 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od daty uprawomocnienia się wyroku, wskutek uznania, iż skoro uprawnione do ubiegania się o odszkodowanie i zadośćuczynienie po śmierci I. M. w oparciu o art. 8 ust. 1 ustawy lutowej byłyby

cztery osoby (żona i 3 synów), to kwotę zadośćuczynienia, która przypadłaby represjonowanemu I. M. w wysokości 520 000 zł należało podzielić na wszystkie osoby uprawnione (4 osoby), bez uwzględnienia okoliczności, iż wobec śmierci dwóch uprawnionych do ubiegania się o odszkodowanie i zadośćuczynienie na podstawie art. 8 ust. 1 zdanie 2 ustawy lutowej osób, cała kwota zadośćuczynienia, która przypadłaby represjonowanemu I. M. w wysokości 520 000 zł winna być podzielona na pozostałe dwie żyjące osoby uprawnione, co w konsekwencji winno skutkować zasądzeniem na rzecz Z. M. i S. M. kwot po 260 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od daty uprawomocnienia się wyroku.

Wskazując na powyższy zarzut, pełnomocnik wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie, w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie do ponownego rozpoznania.

Prokurator Regionalny w Krakowie w odpowiedzi na kasację wniósł o uchylenie wyroku Sądu odwoławczego w zakresie, w jakim został on zaskarżony kasacją pełnomocnika adw. B. C..

Sąd Najwyższy, zważył co następuje:

Kasacje są oczywiście zasadne w zakresie, w jakim podnoszą uchybienia związane z zastosowaniem art. 8 ust. 1 ustawy lutowej, tj. określeniem kręgu osób uprawnionych do świadczenia objętego wnioskiem w niniejszej sprawie, co umożliwiło ich rozpoznanie w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Trafnie w kasacjach tych podniesiono, że przeprowadzona przez Sąd odwoławczy kontrola instancyjna nie spełniła kryteriów rzetelności, czym naruszono przepisy prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k., gdyż Sąd Apelacyjny w Krakowie nie dokonał prawidłowej oceny zarzutów sformułowanych w pkt. 1- 3 apelacji pełnomocnika wnioskodawców, co w konsekwencji doprowadziło do zaakceptowania orzeczenia Sądu I instancji, które zapadło z obrazą art. 8 ust. 1 ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Oznacza to zarazem, że zaskarżony wyrok jest obciążony uchybieniem polegającym na wadliwej wykładni prawa materialnego – powołanego wyżej art. 8 ust. 1 ustawy lutowej.

Zgodnie z tym przepisem osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wydania lub wykonania orzeczenia albo decyzji. W razie śmierci tej osoby uprawnienie to przechodzi na małżonka, dzieci i rodziców.

Rozważając treść normatywną zawartą w art. 8 ust. 1 ustawy lutowej Sąd Apelacyjny w Krakowie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku odwołał się do stanowiska wyrażonego przez Sąd Najwyższy w uchwale z 5 października 1995 r. sygn. I KZP 23/95, zgodnie z którym, roszczenie o odszkodowanie za poniesioną szkodę, które wraz z roszczeniem o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę przeszło, w myśl art. 8 ust. 1 zdanie drugie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, na następców osoby represjonowanej, należy do spadku po tych następcach (art. 922 § 1 k.c.), natomiast roszczenie o zadośćuczynienie tylko wtedy, gdy zostały spełnione warunki określone w art. 445 § 3 k.c. Z treści tego stanowiska wynika, że o ile sami bezpośredni następcy uprawnionego wskazani w art. 8 ustawy lutowej nabywają uprawnienie z tej szczególnej normy prawa, o tyle o dalszym bycie owego uprawnienia jako stanowiącego prawo o charakterze majątkowym, decydować będą przepisy księgi czwartej Kodeksu cywilnego. Sąd odwoławczy wprawdzie dostrzegł, że przepis art. 8 ust. 1 ustawy lutowej, wyłącza reżim prawa spadkowego w zakresie ustalenia kręgu osób uprawnionych, jednakże zaprezentował stanowisko, że po nabyciu uprawnień – co w tej sprawie miało nastąpić w momencie wejścia w życie ustawy lutowej – jeśli któraś z osób wymienionych w art. 8 ust. 1 zdanie drugie zmarła, jej prawo majątkowe wchodzi do masy spadkowej, co ma uzasadniać art. 922 § 1 k.c.

Jak słusznie jednak podnieśli skarżący, z takim stanowiskiem i argumentacją Sądu II instancji nie można się zgodzić, gdyż podważa ona istotę i charakter regulacji zawartej w art. 8 ust. 1 ustawy lutowej. Sąd Najwyższy w uchwale z 28 lipca 1994 r., I KZP 17/94, wskazał, że w przypadku śmierci osoby uprawnionej do wystąpienia na

podstawie tej ustawy (w miejsce zmarłej osoby represjonowanej, z żądaniem odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę), uprawnienie to nie przechodzi na jej następców prawnych. Dostrzegł przy tym słusznie, że w uchwale Sądu Najwyższego z 27 stycznia 1993 r., I KZP 35/92 wyrażono trafny pogląd, zgodnie z którym wskazany przepis nie przewiduje samoistnych roszczeń małżonka, dzieci i rodziców represjonowanego, lecz stanowi jedynie o przejściu na te osoby jego uprawnień. Uregulowanie takie stanowi odstępstwo od zasady, że roszczenie o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wygasa z chwilą śmierci uprawnionego, a roszczenie o odszkodowanie należy do spadku po nim i przechodzi na spadkobierców. Przejście tych uprawnień nie jest w tym wypadku obwarowane żadnymi warunkami, wymaga tylko zgłoszenia, w określonym ustawowo terminie, żądania odszkodowania i zadośćuczynienia we właściwym sądzie wojewódzkim lub wojskowym, do czego uprawniony byłby, gdyby żył, sam represjonowany, wobec którego stwierdzono nieważność orzeczenia. Analizowany przepis nie przewiduje zatem samodzielnych roszczeń małżonka, dzieci i rodziców osoby represjonowanej, a jedynie ściśle określa krąg osób, na które przechodzą uprawnienia przysługujące represjonowanemu, do żądania odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Oznacza to więc, że osobom niewymienionym w tym przepisie odszkodowanie i zadośćuczynienie określone w art. 8 ust. 1 zasadniczo nie przysługuje, gdyż osoby takie nie mogą wstąpić w prawa osób legitymowanych do złożenia wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie. Użyte przez ustawodawcę określenie o „przechodzeniu” uprawnień do odszkodowania i zadośćuczynienia nie oznacza dziedziczenia wierzytelności. Dziedziczenie, jak trafnie stwierdzono w doktrynie (por. A. Bulsiewicz: Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 1992 r., I KZP 37/91, OSP 1993, z. 7-8, poz. 165), mogłoby wchodzić w grę dopiero w razie śmierci osoby represjonowanej po prawomocnym zakończeniu postępowania odszkodowawczego. Wówczas to dopiero postanowienie o przyznaniu jej odszkodowania staje się tytułem prawnym, a wierzytelność z niego wynikająca

dziedziczą spadkobiercy zmarłego. Analogiczna sytuacja zachodziłaby również wtedy, gdyby osoba, na którą przeszło roszczenie represjonowanego z mocy art. 8 ust. 1 zdanie drugie ustawy lutowej, zmarła po prawomocnym zakończeniu postępowania prowadzonego na podstawie tej ustawy, w którym na jej rzecz zasądzono by określone należności. W obu wskazanych sytuacjach na następców prawnych zmarłych osób przechodzą już na ogólnych zasadach wierzytelności stwierdzone co do zasady i wysokości prawomocnym wyrokiem, a więc prawa majątkowe w rozumieniu art. 922 § 1 k.c.

Nie zmienia to jednak stanu rzeczy istniejącego na gruncie art. 8 ust. 1 ustawy lutowej, w myśl którego uprawnienia represjonowanego do odszkodowania i zadośćuczynienia przechodzą wyłącznie na ściśle określone w tym przepisie osoby. Oznacza to, że nikt inny tylko te osoby mogą domagać się odszkodowania i zadośćuczynienia należnego represjonowanemu w postępowaniu przewidzianym w tej ustawie. Roszczenie innych osób/podmiotów, które wywodziłyby je z faktu spadkobrania nie mogłoby zostać uwzględnione na gruncie wymienionej ustawy, gdyż fakt spadkobrania nie ma znaczenia z punktu widzenia istnienia roszczenia z art. 8 ust. 1 zdanie drugie ustawy lutowej, ze względu zarówno na jego szczególny charakter względem innych roszczeń przewidzianych w obowiązujących przepisach prawa, jak również, będący tego pochodną, krąg osób uprawnionych do jego dochodzenia w jednym przewidzianym przez ustawę postępowaniu. Przyjmując natomiast założenia wyrażone w zaskarżonym wyroku należałoby dopuścić możliwość dochodzenia roszczeń odziedziczonych przez spadkobierców osób wymienionych w art. 8 ust. 1 zdanie drugie ustawy lutowej, także w postępowaniu przewidzianym w tej ustawie – co byłoby wprost *contra legem*, względnie w innym postępowaniu, np. o dział spadku, co z kolei prowadziłoby do obejścia ustawy.

Takie stanowisko, w myśl którego określenie w art. 8 ust. 1 ustawy lutowej nie ma nic wspólnego z instytucją dziedziczenia jest szeroko prezentowane również w innych orzeczeniach Sądu Najwyższego i sądów powszechnych (zob. np.: postanowienie Sądu Najwyższego z 2 marca 2022 r., III KK 19/22, postanowieniu

Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 24 stycznia 2018 r., [II AKz 874/17](#), czy wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 11 września 2019 r., II AKa 114/19, wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 11 kwietnia 2019 r., III AKa 9/19,).

Pogląd taki znajduje także oparcie w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 16 czerwca 2009 r., [SK 42/08](#), w którego uzasadnieniu przedstawiono *rato legis* ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, w tym zamieszczonego w niej art. 8 ust. 1 ze wskazaniem, że przejście uprawnień, o którym mowa we wspomnianym przepisie ustawy, nie ma nic wspólnego z dziedziczeniem. Roszczenia osób wymienionych w tym przepisie są roszczeniami pochodnymi od uprawnień osoby represjonowanej. Określenie „przejścia uprawnień” oznacza w szczególności, że roszczenia następców prawnych osoby represjonowanej limitowane są wysokością roszczeń, jakie przysługiwałyby samemu represjonowanemu, gdyby żył. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, przejście uprawnień do odszkodowania i zadośćuczynienia, o którym mowa w [art. 8 ust. 1](#) zdanie drugie ustawy, jest instytucją szczególną i z tego względu niepoddającą się rygorom dziedziczenia określonym w prawie cywilnym. Ma charakter *lex specialis* względem regulacji cywilnoprawnych dotyczących dziedziczenia co powoduje, że tylko ściśle określony krąg osób wskazany w tym przepisie przez ustawodawcę jest uprawniony do dochodzenia roszczeń, o których mowa w ustawie.

W konsekwencji takiej relacji art. 8 ust. 1 ustawy lutowej do art. 922 § 2 k.c. należy przyjąć, że pomimo, iż prawa zmarłego związane ściśle z jego osobą, a więc roszczenia o zadośćuczynienie, nie należą do spadku, a więc nie mogą być przedmiotem spadkobrania, szczególne roszczenie jakim jest roszczenie przysługujące osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, od Skarbu Państwa z tytułu poniesienia szkody i doznanej krzywdy wynikłe z wydania lub wykonania orzeczenia albo decyzji, przechodzi w razie śmierci tej osoby na małżonka, dzieci i rodziców, a więc wyłącznie na osoby

wprost wymienione w art. 8 ust. 1 ustawy lutowej. *A contrario* roszczenia represjonowanego nie przechodzą na inne osoby, w szczególności na spadkobierców małżonka, dzieci i rodziców represjonowanego. Przejście roszczeń represjonowanego, o którym mowa we wskazanym przepisie, może natomiast nastąpić wyłącznie na osoby żyjące w czasie orzekania o tych roszczeniach, skoro materializują się one w treści wyroku, który o nich rozstrzyga. W konsekwencji należy przyjąć, że zasądzeniu na rzecz wnioskodawców, którzy wystąpili w żądaniem, podlega taka część świadczenia przysługującego represjonowanemu, jaka wynika z podziału całej kwoty świadczenia przez liczbę uprawnionych osób w czasie orzekania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2013 r., [IV KK 271/12](#), postanowienie Sądu Najwyższego z 5 maja 2006 r., [V KK 386/05](#)).

Odnosnie natomiast do dziedziczenia należy stwierdzić, że w myśl art. 922 § 1 k.c. podlegają wyłącznie prawa i obowiązki wynikające ze stosunków cywilnoprawnych, a więc mające charakter cywilnoprawny. Nie wchodzi w skład spadku prawa i obowiązki wynikające z innych stosunków prawnych; do spadku nie należą zatem prawa i obowiązki przechodzące na określone osoby, niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami. Sytuacja taka zachodzi wtedy, gdy istnieje wyraźny przepis przewidujący taki skutek śmierci osoby uprawnionej lub zobowiązanej (zob. P. Księżak, Rozdział 1.6.4.6. Roszczenia osób represjonowanych (w:) *Zachowek w polskim prawie spadkowym*, Warszawa 2012).

Należy zatem stwierdzić, że art. 8 ust. 1 zdanie 2 ustawy lutowej nie jest regulacją *quasi*-spadkową, ale stanowi swoistą podstawę do przejścia na wskazane w nim osoby uprawnienia przysługującego represjonowanemu. Uprawnieniem tym jest prawo ubiegania się o przysługujące represjonowanemu odszkodowanie i zadośćuczynienie od Skarbu Państwa. Omawiany przepis ustala zatem krąg osób, które w razie śmierci represjonowanego są uprawnione do ubiegania się o zasądzenie od Skarbu Państwa przysługujących represjonowanemu należności. Nie ma natomiast podstaw do przyjęcia jakoby przepis ten dawał podstawy do utrwalenia owego kręgu osób uprawnionych do dochodzenia roszczeń według stanu z chwili

śmierci represjonowanego. Skoro bowiem nie wywiera on skutków takich, jakie wywołują regulacje prawa spadkowego, to jest nie „wiąże” uprawnienia przysługującego danej osobie ze spadkiem po niej, to krąg uprawnionych na jego podstawie osób (należących do wskazanych w nim trzech kategorii bliskich) może ulegać zmianie, w szczególności w przypadku śmierci któregoś z uprawnionych (tak trafnie Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z 13 czerwca 2018 r., II AKa 95/18).

Uwzględniając te uwagi należy odnotować, że po śmierci represjonowanego I. M., która miała miejsce 24 kwietnia 1970 r., od wejścia w życie ustawy lutowej (od 24 maja 1991 r.), do wystąpienia z wnioskiem o odszkodowanie i zadośćuczynienie uprawnieni byli jego trzej synowie oraz żona. Z powodu śmierci I. M., od czasu wejścia w życie ustawy lutowej uprawnienie z jej art. 8 ust. 1 przysługiwało zatem pierwotnie czterem osobom, jednak żona represjonowanego – S. M. zmarła [...] 2005 r., a jego syn – J. M. w dniu 2 kwietnia 2021 r. S. M. i J. M. z chwilą ich śmierci przestali być zatem podmiotami uprawnionymi na mocy art. 8 ust. 1 zdanie drugie ustawy lutowej, czego skutkiem był fakt, że krąg osób uprawnionych do roszczeń przysługujących represjonowanemu uległ zawężeniu. W świetle powyższych uwag nabyte przez zmarłe osoby roszczenia, których podstawa znajduje się w ustawie lutowej wygasły, a więc nie należą również do spadku po nich. Oznacza to, że nie istnieje żadna część tych roszczeń, która może być dochodzona w jakimkolwiek postępowaniu przez inne osoby, tj. spadkobierców zmarłych. W rezultacie nie było też podstawy prawnej, do tego, by niejako „pozostawić” poza rozstrzygnięciem w niniejszej sprawie część roszczeń zmarłego represjonowanego I. M. .

W konsekwencji rację mają więc skarżący wywodząc, że przyjęcie w przedmiotowej sprawie, iż ustalona dla represjonowanego I. M. kwota zadośćuczynienia w wysokości 520.000 zł została podzielona na 4 osoby było bezpodstawne, gdyż Sąd I instancji wadliwie uznał, a Sąd odwoławczy stanowisko to błędnie podzielił, że wnioskodawcy Z. M. i S. M., nie byli uprawnieni do świadczenia w zakresie całości roszczeń zmarłego represjonowanego ojca po połowie, a jedynie w częściach wynikających z podziału kwoty należnej na wszystkie osoby wymienione

w art. 8 ust. 1 zdanie drugie ustawy lutowej, niezależnie od tego, że dwie z tych osób nie żyją. Takie rozstrzygnięcie nie znajduje uzasadnienia w obowiązujących przepisach prawa, a w szczególności w art. 8 ust. 1 ustawy lutowej z powołanych wyżej powodów. W czasie orzekania przed Sądem I instancji do uzyskania od Skarbu Państwa zadośćuczynienia uprawnieni na podstawie art. 8 ust. 1 zdanie drugie ustawy lutowej byli tylko dwaj żyjący synowie Z. i S. M., którzy skutecznie zainicjowali niniejsze postępowanie, dlatego wyłącznie im w częściach równych (po połowie) przysługiwała całość należnej represjonowanemu kwoty.

Zaskarżony wyrok zapadł zatem z rażącą obrazą wskazanych w kasacjach przepisów prawa i dlatego dzieląc argumentację zawartą w ich treści należało go uchylić, a sprawę przekazać do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. W trakcie ponownego rozpoznania sprawy konieczne będzie powtórne przeanalizowanie zarzutów z apelacji pełnomocnika wnioskodawców oraz przytoczonej w tym uzasadnieniu interpretacji treści art. 8 ust. 1 zdanie drugie ustawy lutowej i wydanie rozstrzygnięcia uwzględniającego zapatrywania prawne wyrażone powyżej.

Zważywszy na zasadność wniesionych kasacji we wskazanym wyżej zakresie, będącym zarazem przyczyną uchylenia zaskarżonego wyroku, bezprzedmiotowe i przedwczesne zarazem stało się rozpoznanie pozostałych zarzutów kasacyjnych, tj. z pkt. 2 i 3 kasacji pełnomocnika adw. A. B. (art. 518 k.p.k. w zw. z art. 436 k.p.k.)

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.